

NA DE KOMMA

Van Shantie Singh verschenen eerder bij De Geus

Vervoering

De kier

SHANTIE SINGH

NA DE KOMMA

*Hindostanen en de erfenis van
het kolonialisme*

— PUBLIEKE RUIMTE —

DE GEUS



© Shantie Singh, 2024

Omslagontwerp Kaftwerk | Janine Hendriks

Typografie binnenwerk Zeno Carpentier Alting

ISBN 978 90 445 4915 7

NUR 320

Voor mijn grootmoeders,
Nani Sushila Chandrawati en Adjie Maharani

‘Deze mensen stierven veelal anoniem als
“criminelen”, “opstandelingen” of “ongehoorzamen”.
Hun verhalen zijn lang niet allemaal op papier
gezet: ze zijn doorgegeven als orale overleveringen
of mythe, wat wetenschappers of historici niet
beschouwen als “geloofwaardige bronnen”. Daarom
is het maar goed dat ik een kunstenaar ben. Ik maak
de geschiedenis rijker met verbeeldingskracht en
noodzaak.’

– Romana Vrede over de theatervoorstelling *Tijd
zal ons leren*

INHOUD

◦ **(SHOONYA) - VOORWOORD**

Op zoek naar de ziel van de Hindostaanse
erfenis 14

‡ **(EK) - VAN INDIA NAAR SURINAME - ONTWORTELD IN EEN
VREEMDE WERELD**

Hoe het begon met de ontwortelaars (*voor 1873*) 24
Een onzichtbaar gemaakt verhaal (*1873-1916*) 45

‡ **(DO) - SURINAME - UNIEKE ERFENIS DOOR STRIJD EN VERZET**

Haar naam was Janey Tetary (*1880-1884*) 64
De gesmoorde stemmen van Mariënborg (*1902*) 75
Contract voorbij, vrijheid? (*na 1916*) 85

**3 (TIIN) - SURINAME - DE STRIJD VAN DE VROUWEN & HET
ONTSTAAN VAN DIDI-LOG**

Hoe de macht verschoof 98
...en de positie van de vrouwen weer werd
ingesnoerd 114

OMA INDRA RAMCHARAN-MAHABIER 122

**8 (CHAAR) - INTERNATIONAAL OVERLEVINGSSCRIPT & UNIEKE
ERFENIS**

Het grote onzichtbare verhaal (*1834 tot nu*) 126

MOEDER MAALTIE RAMCHARAN 137

**9 (PAANCH) - SURINAME EN NEDERLAND - DE TAAL VAN DE
UNDERDOG**

Sarnami, de taal van de strijdende underdog 142

DOCHTER SHALINI BHOLASING 156

**ε (CHHE) - VOORTZETTING VAN DE STRIJD IN SURINAME &
NEDERLAND**

De prijs van onzichtbaarheid 160
Van *manai ka boli* & suïcide naar *baki tu baate*,
achha! 175
Schadelijke tradities, waardevolle gebruiken 188
Intergenerationele wijsheid en trauma's – Verhalen
die bevrijd moeten worden 194

**OMA INDRA EN KLEINDOCHTER SHALINI - EEN ONVERBREKELIJKE
BAND 202**

↳ (SAATH) - TERUG NAAR DE UNIEKE ERFENIS VAN DE KANTRAKI'S

Ashanti – Een waar feministisch verhaal 206

Mijn Dolle Mina's heten Dolle Kavita's 217

Hindostaans & Queer 227

**MOEDER MAALTIE EN DOCHTER SHALINI - JIJ WILT VRIJHEID, MAG
IK DAN OOK VRIJ ZIJN? 240**

↳ (AATH) - (N)ERGENS THUIS

Thuisgevoel verpakt in een nieuw souvenir van
Nederland 244

**INTERGENERATIONELE PATRONEN - INDRA, MAALTIE EN SHALINI IN
NEDERLAND 254**

VERJAARDAG VAN SHALINI IN 2023 256

↳ (NAUH) - NOOIT ONZICHTBAAR VOOR WIE ECHT KIJKT

Tweerichtingsverkeer: 'Ik ben een verhaal – jij bent
een verhaal' 258

Literatuur & verantwoording 269

Dankwoord 279

Zacht gedreun en geroffel zwelt aan vanaf de straat. Het klinkt steeds luider in de feestzaal.

Het geluid stijgt nog meer in volume. Vier jongemannen maken hun entree met bolronde trommels. De muzikale verrassing vult de hele ruimte. Even is er alleen geluid en ritme. Het is onmogelijk om stil te zitten. Dat geldt vooral voor de gasten met Surinaamse en Hindostaanse wortels.

De klanken raken iets in hun binnenste, iets wat er normaal niet altijd kan zijn. Maar op dit moment in deze zaal is deze muziek, die onlosmakelijk is verbonden met hun geschiedenis, uitbundig en onmiskenbaar aanwezig. Het verbindt de Hindostanen van alle generaties in vreugde.

Het zijn niet zomaar klanken waarop we dansen. Het zijn klanken die zijn meegereisd over oceanen, door de geschiedenis.

Deze muziekstijl heet Taza, naar de bolronde Taza-

trommels, oorspronkelijk gemaakt van een pan met een geitenvel eroverheen. Een Taza-band combineert vier van deze trommels met een *dhool* (basdrum) en een paar *ghaal* (cimbalen).

Deze muziek is grenzeloos. Het begon als islamitische percussiemuziek, reisde vanuit Iran en Irak naar India, vanwaaruit het met de Brits-Indische contractarbeiders tussen 1873 en 1916 werd meegevoerd naar Suriname. Generaties later maakte ze een verjaardagsfeest van een veertigjarige vrouw in Nederland in één klap onvergetelijk.

En deze verbondenheid is meer dan alleen muziek. Het mag er zijn vandaag, op dit feest. Midden in mijn stad Rotterdam schalt het rond: Wij zijn hier.

In Nickerie, het district in Suriname waar mijn vader in 1954 is geboren, speelde Taza een rol tijdens ceremoniële optochten. Hij werd steeds vaker onderdeel van Hindostaanse huwelijksstoeten. De populariteit groeide. Als er echt iets te vieren was, dan moest er Taza op het programma staan.

Wij zijn er, in alle glorie. Ook ons verhaal doet ertoe.

Twintig minuten lang spelen ze verschillende ritmes, de jonge muzikanten die de vaardigheden hebben geleerd van hun vaders en zo een traditie in ere houden. Heupen gaan los, armen zwaaien mee.

Ook de niet-Hindostanen in de zaal voelen het tijdens het dansen. Dit is meer dan ritme, meer dan muziek.

Wij zijn hier.

◦ (SHOONYA)

Voorwoord

— PUBLIEKE RUIMTE —



OP ZOEK NAAR DE ZIEL VAN DE HINDOSTAANSE ERFENIS

Mijn allereerste korte verhaal over mijn Hindostaanse achtergrond is ontstaan in mijn jeugd, in reactie op de steeds terugkerende vraag: ‘Waar kom je nu echt vandaan?’ Of de mensen in mijn omgeving nu oprecht nieuwsgierig waren of me gewoon niet konden plaatsen, vanwege hun vraag kwam ik erachter dat mijn verhaal niet standaard was, niet bij iedereen bekend, sterker nog, dat het vrij onzichtbaar was. ‘Ik ben geboren in Almelo, mijn ouders komen uit Suriname en mijn voorouders uit India.’ Hoe vaak heb ik dat korte verhaal wel niet verteld in mijn leven?

Waar kom je nu echt vandaan? is ook een vraag die ik mezelf blijf stellen. Op mijn vijfentwintigste vroeg ik in mijn eerste opiniestuk in een landelijke krant aan-

dacht voor dit verhaal uit ons gedeelde koloniale verleden. Op mijn achtentwintigste volgde mijn eerste korte verhaal in een literair tijdschrift, op mijn tweeëndertigste verscheen mijn debuutroman *Vervoering*, een familiechroniek over vier generaties die binnen honderd jaar worden verspreid over drie continenten. Al deze publicaties kwamen voort uit mijn fascinatie voor de Hindostaanse migratiegeschiedenis en identiteit.

Nu, op mijn tweeënveertigste, publiceer ik dit essay. De aanleiding: op 19 december 2022 bood premier Rutte namens Nederland zijn excuses aan voor het slavernijverleden. Een historische gebeurtenis. Op 1 juli 2023 volgde koning Willem-Alexander met niet alleen excuses, maar ook een vraag om vergiffenis. In 2023 en 2024 staan we als land stil bij het feit dat het 150 jaar geleden is dat de slavernij officieel werd afgeschaft. ‘We delen niet alleen het verleden, maar ook de toekomst. Dus zetten we vandaag een komma, geen punt,’ zei Rutte. De credits voor deze prachtige zin komen Serana Angelista (kunstenaar en grafisch ontwerper) toe, die deze uitspraak een paar jaar eerder had gedaan in relatie tot het koloniale verleden. En deze woorden werden de inspiratie voor de titel van dit boek. Het is dan ook een treffende uitspraak, op meerdere manieren.

Ja, 150 jaar geleden werd de slavernij afgeschaft. Er werd echter geen punt gezet achter het koloniale systeem, maar een komma. Een nieuw hoofdstuk van het koloniale verhaal begon: het ronselen van contractarbeiders uit Brits-Indië, het huidige India en Pakistan, om na de officiële afschaffing van de slavenarbeid de

plantages in Suriname draaiende te houden.

Op 5 juni 1873, ruim 150 jaar geleden, kwam het eerste schip met Brits-Indische contractarbeiders aan in Suriname. Daarna zouden er nog vele volgen – 64 in totaal, tot 1916, met aan boord ook mijn voorouders. Ook uit andere gebieden werden contractarbeiders gehaald. De eerste Chinezen kwamen al in 1853, vanuit Java, vanaf 1858 kwamen ze ook uit China zelf. Van 1890-1939 werden ook Javanen geworven. In dit essay focus ik op de geschiedenis van mijn voorouders en de identiteit die zich ontwikkelde in Suriname en Nederland. Voor de duidelijkheid: Hindostanen zijn mensen met roots in India die terecht zijn gekomen in Suriname, van wie een deel is doorgemigreerd naar Nederland. Al doet het woord denken aan ‘hindoes’, mensen die het hindoeïsme belijden, ‘Hindostanen’ duidt een etniciteit aan en staat los van religie. Zo zijn er bijvoorbeeld ook islamitische of christelijke Hindostanen.

Ik spreek in dit essay waar mogelijk het liefst over *kantraki's* om contractarbeiders aan te duiden. Het woord ‘contractarbeiders’ voelt te neutraal, te zakelijk, alsof het allemaal volgens de regels en fair is gegaan. Maar dat is niet zo: contractarbeid was een systeem van onvrije arbeid waar de machthebbers in het koloniale verleden gebruik van maakten. De *kantraki's* die om wat voor reden dan ook in dit systeem terecht kwamen, hebben tegen alle verwachtingen in doorgezet. Ze moesten wel, om te overleven. Het doorzettingsvermogen, de kracht en het doorschuiven van bepaalde dromen naar volgende generaties komt in dit woord terug: *kantraki*.